

julie.hrstkova@economia.cz

JINÁ REALITA JULIE HRSTKOVÉ

INFLACE JE NÍZKÁ. TAK PROČ NÁM PŘIJDE VŠECHNO ČÍM DÁL DRAŽŠÍ?

Zatímco centrální bankéři celého světa chmurným pohledem sledují čísla o inflaci, která přes všechny jejich pokusy zůstává daleko nižší než hodnota, kterou považují za nejlepší pro ekonomiku, běžní lidé protestují proti zdražování.

V Německu, kde v září stouply ceny oproti loňskému roku jen o 0,8 procenta, musela berlínská radnice kvůli nekontrolovatelnému růstu cen pronájmů přistoupit k pětiletému zastropování nájemného. Bála se sociálních bouří. Na Berlín závistivě pohlíží Amsterdam či Madrid a další metropole. Města se potýkají s prudce rostoucími nájmami a nevědí, co s tím. To vše ve chvíli, kdy oficiální inflace v eurozóně klesla na tříleté minimum.

Pokles inflace zaznamenalo i Česko: v září spotřebitelské ceny klesly o 0,6 procenta, nejvíce za poslední tři roky, a meziroční inflace je na 2,7 procenta. Mnozí mají problém tomuto číslu věřit – ceny bytů za stejnou dobu stouply podle analýzy společnosti Deloitte o deset procent, medián nájemného v Praze o šest procent, ceny elektřiny v průměru o pětinu.

Nízká inflace a jasná nelibost vůči zdražování cehokoliv (nejen bytů) nejsou pouze otázkou Evropy. V Chile, kde v září klesla inflace na 2,1 procenta ze srpnových 2,3 procenta a drží se na nejnižších úrovních za poslední desetiletí, vyvolalo ohlášené tříprocentní zdražení lístků na metro protesty, jejichž výsledkem je jedenáct mrtvých a mnohasetmilionové škody.

Vypadá to, že oficiální nízká inflace nevede k sociálnímu smíru. A že se vyrohocil rozdíl nejen ve vnímání inflace, ale i v reálném růstu cen pro jednotlivé skupiny obyvatelstva.

Chudí platili více

Inflace neboli růst spotřebitelských cen se měří pomocí tzv. spotřebního koše, který obsahuje „průměrný nákup“. Zahrnuje jídlo, oblečení, energie, ale také například ceny vzdělávání a domovní důchodců, náklady na pohřeb či poplatek za psa.

Ceny nemovitostí naopak nezapočítává. Z koše vypadly zhruba před dvaceti lety, kdy si odborníci všimli, že v časech krize, kdy ceny bytů a domů klesají, je pak inflace příliš nízká a v dobách růstu (jako nyní) je zase až moc vysoká, a že tak moc „skáče“. A na to se obtížně reaguje centrálním bankéřům, kteří inflaci hlídají. Namísto toho bere spotřebitelský koš do úvahy zprůměrované nájemné. A protože jde o průměr, nejen u nájemného, jen těžko budou čísla o inflaci sedět všem.

V roce 2013 Institut pro demokracii a ekonomickou analýzu spočítal, že v letech 1999–2010 stouply ceny důchodcům o sedm procentních bodů více než většině populace. Ještě hůř na tom byly domácnosti z nízkými příjmy, které čelily inflaci vyšší o desetinu. V další práci pak výzkumníci dospěli k tomu, že růst cen se výrazně liší i podle jednotlivých regionů: zjednodušeně řečeno, nejlépe je na tom vysokoškolaček v Ústí nad Labem (ceny mu rostly nejméně) a nejhůř důchodce v Praze.

O rok později to v diplomové práci rozvedla Petra Linhartová, kte-

rá dospěla k závěru, že přes třicet procent populace čelí výrazně jiné inflaci, než je ta, kterou měří a zveřejňuje Český statistický úřad. Patří mezi ně ti, kteří se dlouhodobě potýkají s vyšším růstem cen: důchodci a rodiny s nízkými příjmy, ale také lidé žijící osaměle a obyvatelé velkých měst. Naopak nižší než průměrný růst cen zaznamenali obyvatelé vesnic v produktivním věku – důvodem je hlavně to, že bydlí ve vlastním.

V roce 2009 dělal rozdíl mezi nejvyšší a nejnižší inflací 3,67 procentního bodu. Průměrná inflace tehdy dosáhla jednoho procenta. Odpovídá to situaci, jako by důchodcům v Praze rostly ceny skoro o čtyři procenta, zatímco zajištěné rodině, která bydlí ve svém, na venkově, náklady na život stagnovaly. „Domácnosti s nižšími příjmy obecně více utrácí za jídlo a bydlení v poměru ke všem nákladům. Pokud jsme v situaci, kdy rostou ceny potravin či bydlení, čelí vyšší inflaci,“ uvedl Petr Janský z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy, který se podílel na obou studiích IDEA a byl vedoucím diplomové práce Linhartové. Mezi další důvody, proč je život dražší pro lidi, již mají méně peněz, patří třeba to, že nemají auto, takže musí nakupovat v nejbližším (a tedy dražším) obchodě. Nebo třeba to, že mají malé byty a nemohou nakupovat velká výhodná balení, protože se jim do bytu nevejdou.

Drahý život mladých a žen

Kromě vyšší příjmů a místa bydlení záleží na věku a zřejmě i na pohlaví. Z údajů Českého statistického úřadu, který měří inflaci důchodců, vyplývá, že až do roku 2016 byli obětí vyšší inflace než zbytek po-

pulace. Ceny vůči roku 2005 pro ně stouply zhruba o jednu třetinu, zatímco průměrná inflace „pro všechny“ za tu dobu dosáhla celkem 25,4 procenta.

Jenže od roku 2017, kdy ČSÚ začal počítat ceny k průměru roku 2015, až do dnešní doby se růst cen pro penzisty zastavil. Nyní pro ně ceny naopak rostou o kapku pomaleji. Důvodem může být prudký růst cen nemovitostí a nájmu a fakt, že starší lidé bydlí převážně ve svém. Dalším důvodem může být obecný pokles cen potravin (s výjimkou máslového šilenství na konci roku 2017), za které utrácí nejvíce. Neznamená to, že jim nehrozí chudoba – jen to, že už nemají život dražší vůči zbytku populace.

Otázkou ovšem je, kdo převzal štafetu po důchodcích a má aktuálně nejdražší život. Přesná statistika za jednotlivé věkové skupiny neexistuje. „Kdybychom měřili inflaci pro věkovou skupinu 30–40 let, byla by v posledních několika letech vyšší než oficiálně měřená. Ne kvůli pořizování nemovitostí, které se nepovažuje za spotřební výdaj, ale kvůli souvisejícímu růstu nájmu,“ uvedl Pavel Sobíšek, hlavní ekonom UniCredit Bank.

Růst cen pravděpodobně dopadá více na mladé ženy než na muže. Mimo jiné proto, že se musí vyrovnat s cenou nájmu podstatně dříve. Podle údajů Eurostatu s rodiči bydlí jen 22 procent žen ve věku 25–34 let, ale 41,7 procenta mužů. Prvním bydlením pak bývá tradičně právě to nájemní.

Podle světových průzkumů mají obecně ženy pocit, že ceny rostou rychleji, než ukazují oficiální čísla. V roce 1981 dospěl švédský ekonom Lars Jonung k závěru, že to je

Komu inflace sebere víc
Podle ekonomů čelí domácnosti s nižšími příjmy vyšší inflaci než ti lépe situovaní. Růst cen ale také například dopadá více na mladé ženy než na muže.

Ilustrační foto: Shutterstock

Kdybychom měřili inflaci pro věkovou skupinu 30–40 let, byla by v posledních několika letech vyšší než oficiálně měřená.

Pavel Sobíšek

hlavní ekonom UniCredit Bank

proto, že se více než muži podílejí na nákupu potravin. A protože tehdy rostly ceny potravin, byl to prý důvod k tomu, že mají ženy obecný pocit, že všechno podražuje více.

V roce 1998 zkoumala rozdíl ve vnímání inflace mezi muži a ženami clevelandská pobočka americké centrální banky ve spolupráci se univerzitou v Ohio. Průzkum mezi 20 tisíci respondenty opět zjistil, že ženám přijde, že se všechno zdražuje více, než by tomu odpovídala oficiální čísla. Protože v tu dobu ale potraviny spíše zlevňovaly, průzkumníci nakonec dospěli k závěru, že žádné logické vysvětlení, proč ženám připadá život dražší, neexistuje.

Bohužel se zdá, že nejde o jedinou záhadu inflace.

Více důchodců, konec inflace?

Proč se vlastně oficiálně inflace drží na nižších hodnotách, než by si centrální banky posedlé inflačním cílováním přály, není tak docela jasné.

Jednou z teorií je, že za to může demografie, respektive stárnutí populace. Příkladem má být Japonsko, které se snaží podpořit inflaci zhruba dvacet let a nedaří se mu to. Tato teorie předpokládá, že staří lidé neutrácí. Nikoliv proto, že na to jako čeští důchodci nemají, ale protože prý nic nepotřebují. V roce 2013 singapurský ekonom světového výzkumného týmu UBS Andrew Cates srovnal inflaci zemí a výsledek vztáhl k věkovému složení populace. Vyšlo mu, že stárnoucí země mají nízkou inflaci, zatímco země s mladou populací, jako jsou Indie, Turecko nebo Brazílie, naopak čelí vyšším cenovým tlakům.

V roce 2018 ale ekonomové baskijské banky pro mezinárodní

platby došli k naprosto opačnému závěru: z údajů o růstu cen za roky 1870–2016 usoudili, že staří lidé a děti (prostě nepracující) způsobují inflaci. A čím více jich je, tím více rostou ceny. Populace pracujících má naopak ceny brzdit: více spoří, investuje a neutráčí. Připravuje se na stáří. Globální přesuny pracujících navíc práci zlevňují všude na světě a s tím se drží dole i ceny. Takže až nastoupí v plné síle generace starých, máme se prý připravit na prudký růst cen.

Jak ale dodávají průzkumníci banky, až k němu skutečně dojde, nebude úplně jasné, jestli to je doopravdy kvůli nástupu seniorů. Za pár let mohou na ekonomiku více dopadnout současné opatření, která mají inflaci podpořit (nízké až nulové úroky, odkupy dluhů centrálními bankami, dodávka peněz do ekonomik atd.), takže může vzrůst i kvůli nim.

Pozoruhodné na inflaci, která určuje každodenní život, je, že tomu, jak doopravdy funguje, nerozumí důkladně ani ti, kteří na základě čísel rozhodují o životě každého jednotlivce. Inflace je přitom údaj, který používají odboráři při vyjednávání růstu mezd. Od inflace se do velké míry odvíjí růst důchodů. Právě na inflaci záleží, kolik nás bude stát hypotéka, a také to, jestli má cenu spořit v bance, nebo spíš utráct.

Ve chvíli, kdy se oficiální údaje o inflaci odlišují od toho, jak růst cen vnímají lidé, a kdy současně neexistují údaje o tom, jak doopravdy rostou ceny nemovitostí, jak se vyvíjí inflace v jednotlivých věkových skupinách či v jednotlivých regionech, je čas na změnu. Možná se pak ukáže, že pocit zdražování není jenom osobním pocitem.